

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓÍRAT

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLETNEK
ÉS MUZEUMÁNAK

ÉRTESITŐJE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZERKESZTETTÉK:

DR. SZÁDECZKY LAJOS és OROSZ ENDRE

1915
XXIV. ÉVFOLYAM
(9 KÉPPEL)

KOLOZSVÁR,
AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA
1915

108129

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM.

I. Nagyobb közlemények:

	Lap
<i>Dr. Békésy Károly:</i> Mátyás király születési házáról. (1 képpel.)	20—23
<i>Dr. Cholnoky Jenő:</i> Az erdélyi szorosok földrajzi, történeti és hadászati jelentősége. I.	1—4
<i>Dávid Béla:</i> Őszi kirándulások.	9—10
<i>Orosz Endre:</i> Néprajzi kirándulás a Lápos hegységbe. I-ső közl. (2 képes táblával)	4—8
II-ik közl. (2 képes táblával és 1 ábrával)	23—29
III-ik közl. (1 képes táblával.)	55—56
Téglás István emlékezete. (2 képpel.)	33—49
<i>Dr. Ruzitska Béla:</i> A természetvédelem és a természeti emlékek fentartása.	50 54
<i>Dr. Szádeczky K. Lajos:</i> Az erdélyi szorosok földrajzi, történeti és hadászati jelentősége. II.	17—20 ✓

Egyesületi élet:

Beköszöntő: Orosz Endrétől.	14—15
Közlemények az E. K. E. Muzeumából. — Muzeumi ajándékok. — Muzeumlátogatás. — Hadi emléktárgyak gyűjtése. — Muzeum nyitás.	15—16
Az ügyvezető bizottság munkálkodásai.	16—30
Előfizetési kedvezmény.	30
Tábori levelező-lap az E. K. E.-nek.	30
A révi barlang megtekintése.	31
Lakás- és címváltozások.	31
Az E. K. E. választmányi ülése Felhívás tagtársainkhoz. — Az „Erdély.” — Kérelem.	57
Muzeumi ajándékok	58

Irodalom:

A Magas-Tátra részletes kalauza. I—III. kötet. Ismerteti Györffy István, egyetemi tanár	10—13
Gyilkostói Kalauz.	14

Hírlapirodalom:

„Az Érdekes Ujság.”	31
A „Pesti Hírlap”	31
A háboru történelme.	32
Az Ujság	58

Közlekedési hírek :

	Lap
Közvetlen vasút Magyarország és Bukovina közt.	32
„Marostordai keskenyvágányú helyiérdekű vasút.“	58

Képek jegyzéke :

Óskori edények Felsőszőcsről.	6
Néprajzi tárgyak Felsőszőcsről.	7
Mátyás király születési háza.	21
Néprajzi tárgyak a Hugiin sztináról.	25
Ósi földművelő eszközök.	26
Havasi kürt bádognól a Sztegyior pásztortanyáról.	29
Téglás István arczképe	33
Vágott kő nevű római kőbánya a Tordahasadék közelében	49
Néprajzi tárgyak a Sztegyior pásztortanyáról	55

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓÍRAT.

I. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-BGYESÚLET.

271. sz.
1915.

Az erdélyi szorosok földrajzi, történeti és hadászati jelentősége.

I.

Erdélyt idegen országok felé a Keleti- és a Déli-Kárpátok védelmezik. Érdemes meggondolnunk, hogy ezeknek milyen értéke van valamely kelet felől betörni szándékozó ellenséggel szemben.

Keleti-Kárpátoknak nevezzük hegységünknek a Radnai hágótól egészen a Barcaság fölött emelkedő Királykőig terjedő részét. A legérdekesebb hegységek egyike ez. A Borgói-hágónál, tehát Besztercze és Dorna-Watra közt kezd a főgerinc kiemelkedni s a Gyergyai-havasokban éri el legszebb kifejlődését. Hatalmas, festőies részletekben igen gazdag hegyvidék ez s legmagasabb pontjai majdnem elérik az 1800 métert. Külső oldalán futnak le a Tölgyes és a Békás patakok. Borszék is már a külső lejtőn van. Amíg a folyók a főláncz lejtőségén folynak, addig völgyük elég tágas. De amint lejutnak a mészkőszirtekkel tarkázott homokkő-lánczok legelsejének erdőborította bércei közé, völgyük nagyon összeszűkül s igazi szorosok keletkeznek. A szorosokból a folyók a Bisztricza széles völgyébe futnak. A Bisztricza, mint Aranyos-Besztercze még hazánkban ered a Borgói-hágó közelében, elfolyik Dorna-Watra mellett s a kárpáti lánczok széles hosszanti völgyében siet le Bacau város felé, ahol a Szerethbe szakad bele. Ha valamely ellenséges haderő a Tölgyes- vagy a Békás-szoroson akarna betörni hazánkba, annak a Bisztricza völgyén kellene elnyulnia, aztán iszonyú áldozatok árán a szorosok valamelyikén keresztül törnie s akkor még mindig a főláncz külső oldalán állana. Ezután kellene a főlánczon keresztül törnie, hogy a Gyergyó-medenczébe jusson. És akkor még mindig nem volna túl a Kárpátokon.

A Gyergyai főhegyláncz Felcsík medenczéje körül lealacsonyodik s itt már a gyimesi vasútvonal keresztülvisz rajta. A Gyimes-szoroson keresztül a Tatros-patak hagyja el hazánkat. Itt is olyanforma a helyzet, mint a Tölgyes- és Békás-szorosokban, csakhogy a Tatros már külön torkolódik a Szereth folyóba.

Ezen a tájon nevezetes változást szenved a hegység. Szerteágazik. Négy nagy redőbe megy szét, mint kiterjesztett négy újjunk. Az első láncz Felcsík és Alcsík közt nagyon alacsonyan kezd délnyugat felé kiágazni, elbúvik a Hargita kialudt vulkánjai alatt s azokon túl Udvarhely vármegyében, mint Homoródi, majd az Olt kanyarulatán túl, mint Persányi hegység nyúlik tovább s a Királykő nagyszerű mészkőpiramisá-

ban impozánsan végződik. A második láncz a Szt.-Anna-tó kráterét hordozó Csomád vulkántól kissé nyugatra, körülbelül Tusnád táján ágazik ki és mint Baróti hegység belenyúlik a Barczaság síkságába. Ezt kerüli meg az Olt déli, hirtelen kanyarulatával. De a Barczaságon túl megint fölmerül a redő és a brassai Czenken, a Keresztényhavason át a Bucsecs 2500 m. magas ormával ér véget. Ez is impozáns befejezés.

A harmadik láncz állandóan az Olt balpartján marad, mint Bodoki hegység. Ez is megszűnik egy darabon a Háromszéki medenczében, de aztán újra előtűnik Magyarbodza környékén s a Csukás gyönyörű piramisában megint nagyszerűen fejeződik be.

A negyedik láncz végül az ország határán húzódik végig. Főcsúcsai a Nagy-Sándor meg a Csilyános. Ezt a lánczot Bereczki-hegységnek is nevezik. Tehát a kiterjesztett négy újj: a Persányi, a Baróti, a Bodoki és a Bereczki hegység. A négy újj végén négy nagyszerű csúcs ékesedik: a Királykő, a Bucsecs, a Csukás és a Csilyános.

Ezekhez a lánczokhoz járul még egy gyönyörű vulkánosorozat is. Ez a Görényi-havasokkal kezdődik, a Hargitában folytatódik s a Szent-Anna-tóval ékes Csomád vulkánban végződik. Ez a vulkánosorozat, meg a Kárpátok főláncza keríti be a Gyergyó-medenczét, a Hargita meg a Kárpátok homokkőlánczai veszik közre a Felcsiki és Alcsiki medenczét. A szerteágazó lánczok déli végei közt van a Barczaság és a Háromszéki medence.

A Gyimes-szorostól délre még több kisebb patak is hazánk területén ered és folyik a Tatrosba. Mindegyiknek szűk a völgye s alig van bennük út. Legnevezetesebb az Ojtozi-patak völgye, mert ezen nevezetes út vezet ki hazánkból. De hogy az Ojtozi-szoroshoz, ahhoz a helyhez juthassunk, ahol a folyó átlépi az országhatárt, először Bereczk felett egy 859 m. magas hágóra kell felkapaszkodnunk. Ez a bereczki hágó. Csupa erdő körülötte minden.

Innen délre csak gyalog ösvények vezetnek át a hegygerinczen. A határon folyó Putna-patak völgyébe alig lehet belejutni, úgy el van zárva Erdély felől.

Nevezetes és elég könnyen járható út vezet át Magyarbodzánál. A Bodza-patak fordul itt meg s ahelyett, hogy a Háromszéki medenczébe futna, szűk, nehezen járható szoroson elhagyja hazánkat.

A Csukástól nyugatra az Ósánczi-hágó következik. Nehezen járható magas hágó ez, ahol veszedelmes volna az ellenségre nézve betörést kísérelni meg. A Tatrang völgye a hágó alatt valóságos egérfogó, amelyből egyetlen fia sem menekülne meg a betörőknek.

Brassótól délre van az a hágó, amelyen az oroszok 1849-ben 28,000 emberrel Erdélybe törtek. A Tömösi-szorosban valami 2000 székely honvéd napokig fel tudta tartóztatni ezt az óriás túlerőt, mígnem valami áruló a hegyeken keresztül a hátuk mögé nem hozta az oroszokat.

Brassótól nyugatra a Barczaság lapálya mélyen lenyúlik délre és a Barcza-patak mentét követve, feljuthatunk a Törösvári hágóra. Ez sokkal nehezebben járható, mint párja, a Tömösi-szorosban vezető Predeáli hágó.

A Törösvári-hágótól nyugatra nincs többé hadseregekkel járható hágó. A Királykő messze fehérlő mészkő-csúcsai már a Fogarasi-havasok keleti nyúlványán torlódnak, a Királykőn-túl nyugatra tehát már elhagyjuk a Keleti-Kárpátok rendszerét és a Déli-Kárpátokhoz jutunk.

A Déli-Kárpátok sokkal tömegesebbek, egyszerűbb felépítésűek, mint a Keleti-Kárpátok. A hatalmas hegység a Fogarasi havasokkal kezdődik s így nevezzük a hegységet egész a Vöröstoronyi-szorosig.

A Vöröstoronyi-szoroson túl, nyugatra a Szebeni-havasok kezdőd-

nek, ezekkel párhuzamosan már az ország határán kívül a Lotru-hegység hatalmas gerince fut. A kettő a Páring-havasok tömegeibe olvad bele. A hegyóriásoknak ezt a nagyszerű sorozatát a Zsil áttörése, az úgynevezett Szurduk-szoros szakítja meg. Oly szűk ez a völgszoros, hogy nem is volt benne út, hanem a közlekedés kikerülte s az országút felkapaszkodott az 1624 m. magas Vulkán-hágóra.

Ezen túl nyugatra a Vulkán-hegység megint óriási bércfal, folytatása a Godján, meg a Szárkó s itt lekanyarodik a hegynek ez a nagyszerű rendszere a Dunához. A Herkulesfürdő fölött emelkedő Damogled vonulatával éri el a Dunát.

A Déli-Kárpátoknak itt csak határmenti részeit irtuk le. A határon végignyúló lánczok mögött hazánk belsejében még hatalmas hegyvidék van. A Vöröstorony-szorostól kiindulva, a határmenti hegylánczokat folyton szélesedő zónában kísérik a hunyadmegyei, meg a krassószörényi hegységek.

Vajjon melyek azok a helyek, ahol valamely nagy hadseregnek be lehetne törni az országba úgy, hogy a kívül maradt fősereggel való összeköttetés meg ne szakadhason és a betörő seregrészek számára mindig könnyen lehessen municiót és élelmet szállítani?

A Borgói-hágó olyan mélyen benn van a hegyek közt s oly magas, hogy itt a védelem aránylag könnyű. A hágón alúl Erdély felé szűk völgy következik. Ezen csak úgy lehetne előre törtetni, ha a környező hegyeket is megszállja az ellenség. Ez rendkívül nehéz feladat, azért roppant nagy túlerőre volna szükség, hogy itt ellenség be tudjon törni.

Még nehezebb volna neki a Tölgyes-, Békás- és Gyimes-szorosokon át behatolni. Maguk a szorosok is igen könnyen, kis erővel könnyen védelmezhetők, de ha még ezeken át is törtek, keresztül kell hatolni a főláncz hágóin. Aki már kocsizott Topliczáról Borszékra, az tudja, hogy micsoda nehézséggel jár ez. A hágón túl a Gyergyói és Csiki medenczék következnek. Itt döntőleg meg lehet verni az ellenséget. A legrettenetesebb katasztrófa érheti ezekben a vakmerő betolakodókat. És ha még itt is győzött, akkor következik a Hargita. Újra hatalmas akadály, újra kezdődnek a hágó-védekezés.

Ugyanaz áll az Ojtozi-szorosra nézve is. Maga a szoros Sósmezőnél nagyszerűen védelmezhető, de a hágón való áthatoláshoz tiszteres túlerőre van szükség. A Háromszéki medenczébe belejutott ellenség pedig legtökéletesebb csapdába kerülne.

A Bodza-patak áttörése olyan hely, ahol aránylag könnyen feljuthat az ellenség Magyarbodzához. De itt van ám a baj! Ahol a Bodza megfordúl, ott kitöltött nagy tómedence van a hegyek közt. Ezt a csodálatos magas lapályt kopár halmok, hegyek veszik körül. Nem kell egyebet tenni, mint ezeket a halmokat megrakni ágyukkal és gépfegyverekkel, aztán megvárni, míg az ellenség a Bodza-patak úgynevezett Kraszna-szorosán át betört ide a síkságra.

Átjáróink közül mindenesetre legjobban védelmezendők a Tömösi és Törösvári utak. A Predeáli-hágó körül az erdők ki vannak vágva, itt a védelem nagyon könnyű. A Tömösi-szorosban pedig aligha tudna ma nagyobb ellenség bejutni a Barczaságra, ha a szorost környező terraszkokat a védő sereg megszállva tartja. A mai lövő-fegyverek mellett különben a Barczaságra betört ellenség is csapdába kerülne. Itt csak azért volna nehéz a gyors megsemmisítés, mert Brassót félteni kellene. De Brassót úgy körülsánczolta a természet hegyekkel, hogy valósággal úgy járhat vele az ellenség, mint kutya a tuskés disznóval. Minden hegykupon ágyuk, gépfegyverek: a Fellegvár, a Csigahegy, a Czenk, a Warte, a Forgóhegy: mind, mind pompás védőpontok s aránylag kis

erő teljesen lőtávolon kívül tudná tartani az ellenséget. A Barczaság bevételehez, teljes meghódításához ötvenszeres túlerő kell.

Ezentúl beszélni sem lehet betörésről. A Fogarasi havasok gerincen csak egyes turisták tudnak átmenni.

A Vöröstoronyi szoroson való behatolást ma szinte lehetetlenségnek tartom. Mindkét oldalon olyan magasak és meredek a hegyek, hogy oda ágyút felvontatni teljesen lehetetlenség. A völgybe vezető út elrontásával, a völgy elsáncolásával teljesen meg lehet akadályozni a betörést. A szorossal éppen szemben van a Landskroni vár romja egy halom tetején. Az ide felállított tűzértség teljesen uralja a szoros bejáratját, ott ugyan élőlény át nem hatolhat, ha a nyílás előtt levő hegykúpokat megszállva tartó tűzértség ezt meg nem engedi.

Még lehetlenebb a Szurdukon való betörés; a közelben levő hegyekről nem is szólva. Itt legfeljebb portyázó előcsapatok találhatnának valami ösvényt, de hadsereget ott lehetetlen keresztülhozni.

Meg lehetne kísérelni az Alduna mentén felhatolni. A Kazánon lehetetlen volna hadsereggel felmenni, de Orsovánál be lehet térni a Cserna völgyébe. De az ellenség, amely itt akar a hegyeken áthatolni, az legyen elkészülve egy esztendeig tartó hegyi háborúra, mindig tízszeres túlerővel törve előre.

A hazánkat körülkerítő Kárpátoknak védelem szempontjából leggyöngébb része az Észak-keleti Kárpátok láncza, a Poprad-völgyétől a Radnai-hágóig. És eddig ezen sem tudtak keresztül törni az oroszok! Az Erdélyt határoló Kárpátok védelem szempontjából hasonlíthatatlanul erősebbek ezeknél s itt a mai hadviselő módozatok mellett a betörés majdnem lehetetlenségek közé tartozik, vagy ha meglepetésszerűen sikerülne is, a betörő had mindenütt a legtökéletesebb kelepczébe jutna bele!

Dr. Cholnoky Jenő.

Néprajzi kirándulás a Lápos hegységbe.

Irta: Orosz Endre.

A Cziblestől északnyugati irányban a Kapnikbánya felett emelkedő *Gutin hegy* 1447 m. magas csúcsáig elhúzódó hegyvonulat *Lápos hegység* nevezet alatt ismeretes az orografiai irodalomban. Ennek a — turisták által soha, csupán vadászok által látogatott — hegyvidéknek a tőkési völgyön lefolyó *Mindset* patakától a Cziblesig terjedő, havasibb jellegű részébe tettem egy kirándulást az 1898. év nyarán. Az ősi pásztorélet tanulmányozása és tárgyi néprajzának kutatása vonzott ide a világ forgalmas helyeitől távoleső hegyek zugaiba, mint ahol igazi őszállapotban megmaradt pásztoréletet lehetett feltételezmem.

Julius hó 9-én indultam útra a Szamosvölgyi vasút reggeli vonatán a római táborhelyéről nevezetes Alsó-Kosályig, honnan szekéren folytattam útamat Felső-Kosályon és Pecsétszegen át Hollómezőig. Ennek erdős környezetére való tekintettel már itt kezdtem tudakolni a kéregből való pásztorkürtök esetleges előfordulását, azonban azt a felvilágosítást kaptam, hogy itt már magyar-láposi pléhesektől beszerzett egyenes bádokürt van használatban. — Hollómezőről ebéd után gyalogutazás következett, amit a szép erdős legelők között a hollómezei hegyre kanyargó igen jókarban tartott megyei úton egyedül tettem s a 18 km.-nyi távolra eső *Magyar-Láposra* este 7 óra tájban érkeztem meg. Itten *Kiss Géza* áll. ig. tanító úrnak voltam szivesen látott vendége, hol

az egész éjjelen és a következő nappalón át is zuhogó eső miatt vesztegelni voltam kénytelen. Végre 11-én reggel napfényes időben tovább indulhattam s Domokos és Alsó-Szöcs községeken át Felső-Szöcsön betértem a *Gr. Teleki Géza* uradalma kastélyában lakó *Szabó Lajos* intéző úrhoz, akitől a havasi hegyvidékbe teendő kirándulás ügyében alkalmas és megbízható vezető után kellett tudakozódnom, annál is inkább, mivelhogy Felső-Szöcs rossz hírű oláh lakóinak vad természetére már előzőleg figyelmeztettek. *Kádár József* Szolnok-Doboka vármegye monographusa is lesújtó ítéletet mond e faluról, midőn felemlíti, hogy a *Picsoru nyamculuj* (= német lába) nevű határhelyen egy utazót éppen az általa felfogadott útmutató ölt meg. „Ez is eléggé jellemzi e népet, és községet, ahol a gyilkolás az újabb ideig gyakori volt, úgyszólván közmondásossá vált.”¹

De másrészt itt *Felső-Szöcsön* egy nevezetes helyet is meg kellett látogatnom, amely már régóta vonzott erre a vidékre s tulajdonképpen mostani útamat is erre irányította: a régóta híres felső-szöcsi, őskori urnatemető. E helyen már *Torma Károly* nagynevű régészünk is kutatót, majd 1887-ben *Dr. Szendrei János* ásatott a Nemzeti Múzeum részére,² de rendszeres ásatást végeztetve a legalaposabban működött itten *Gr. Teleki Domokos*, kinek geryneszegi kastélyában már gyermek-kora óta gyűjtögetni kezdett régészeti muzeumában ezen urnatemetőből is szebbnél-szebb bronzkori edények őriztetnek. Az Arch. Értesítő szerkesztőségének szívesességéből bemutatjuk olvasóinknak az 1-ső és 2-ik ábrán látható edényeket, melyek közül különösen az előbbinek rendkívül szép spirálvonalú ornamentikája agyagból való ilyen művészi kiformálásához bámulatra méltó ügyesség kívántatott, a minőt ma csak kitanult műfazakas produkálhatja. Az Arch. Értesítő 1900. évfolyama 208. és 213. oldalán e két edény tévesen „*Geryneszeg vidékéről*” jelzéssel van kiadva, noha ezek a tulajdonos: *Gr. Teleki Domokos* úr szóbeli közlése szerint szintén a felső-szöcsi lelőhelyről vannak kiásva.

A községbe való megérkezésem után még a délelőtt folyamán *Szabó* intéző úr szives kalauzolása mellett megtekinttem a nevezett uradalomhoz tartozó „*Troján*” nevű lelőhelyet, mely a falutól északkeletre 2 km. távolban a Tökés- és Sztrimba-patakok egybetorkolása közötti diluviális terrazon fekszik. Ez az 500 hold terjedelmű és 3 lépcsőzetből álló szép lapos fennsík 3 km. hosszúságban húzódik fel Tökés község felé a mai szekérút felett átlag 4—5 m. magasságban. Itt-ott félméter nagyságú andesit-hőmpölyök hevernek a terrász szegélyein, melyek mint a diluviális jégáraknak a Cziblesről aláhordott morénái rakódtak le és létrehozták a *Troján* szép terraszát. A legfelső lépcsőzet mintegy 1.5 km.-nyi hosszúságában van az urnatemető, melynek homokos, sárga agyagtalajában magam is sok apró cseréptöredéket láthattam. A nevezetes ősrégészeti lelőhelyek megtekintése után visszatértünk *Felső-Szöcsre*, honnan nem győztem betelni annak a gyönyörű szép panorámának élvezetével, amely déli napfényes időben az ímént meglátogatott urnatemető háttérében a havasok felől kínálkozott. Északra a *Nagy- és Kis-Hugyin* szép szabályos kúpjai, északkelet felé pedig a *Mindset* (*Steggiare*) meg az olyannyira jellemző hármastagozatú *Czibles* felhőkbe nyúló sötét ormai merednek az égnek. Mindezen hegycsúcsok haránt elrendezésben fekszenek a *Kis-Szamosvölgy* hossz tengelyére s így derült nyári időben nemcsak igen jól látszanak *Apahidáig*, hanem egyenként meg is különböztethetők; annál inkább gyönyörködtem most tehát ben-

¹ Szolnok-Doboka vármegye Monographiája. VI. köt. 501. l.

² Arch. Értesítő. 1887. évfolyam 378. és 1888. évfolyam 175—6. l.

nők, midőn ily közlől lehetett őket vizontlátanom. — E kimagasló csúcsok a környék barométruma gyanánt is szerepelnek, mert ha nincsenek ködben, tiszta időt jósolnak belőlük a helybeliek.

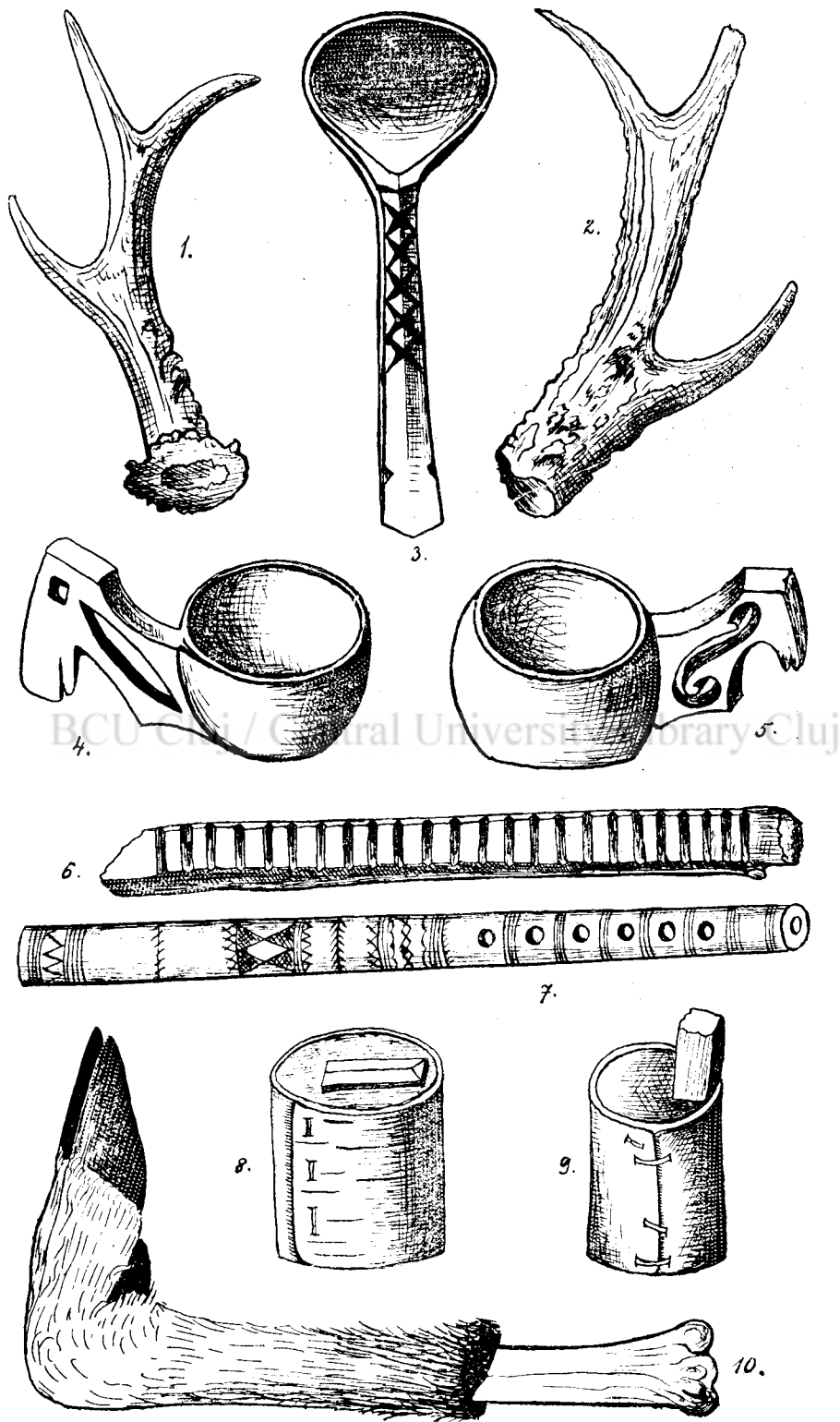
Szabó intéző úrral történt megbeszélésünk értelmében csak másnap folytattam útamat tovább s így e nap délutánját néprajzi tárgyak

Őskori edények Felsőszöcsről.

gyűjtésére használtam föl. A Felső-Szöcs községben megszerzett és a képes táblán bemutatott pásztortárgyak rövid leírása a következő:

1—2. á. Az őznek (*Cervus capreolus*) háromágú agancsai, melyeket a havasalji községek lakói az új bocskor megkészítésekor a szíjjak átfűzésére szolgáló lyukak kitágítására használnak s mint ilyenek tökéletes analógiát képeznek az őskori embernek bőrmegmunkáló szerszá-

maival. Erre a célra részint az erdőkben talált, elhullatott agancsokat szedik össze, részint pedig a meglőtt őzök agancsait használják fel, mert tudnunk kell, hogy a havasi pásztorok általában mind orvvadászok, akik a fegyver kezeléséhez jól értenek.

3. á. Pásztorkanál juharcából (páltyin), melynek lekerekített háromszögű öble és ferde kereszttekkel ékített nyele van. A havasi sztinán készült pásztormunka.

4—5. á. Kisebb öblű ivókanalak juharcából; egyiknek feneke lapos, a másikkal domború, de nyílással ellátott fogantyúja mindkettőnek állatfejet utánzó kampóban végződik.

6. á. Rováspálca darabja fűzfából, melynek egyik oldala laposra van vágva, s úgy ezen, mint domború felületének még két oldalán is a legkezdetlegesebb számrovásnak, t. i. az egyesek sorozatának jelei vannak bemetszve. Gr. Teleki Géza uradalmának oláh juhászától szereztem, ki a kezelése alatt álló juhokat tartotta vele számon.

7. á. 30 cm. hosszú kis furulya, a lyukak feletti része párhuzamos egyenesek, fenyőgaly, szögvonallal és egymást metsző vonalkák bekarcolásával van díszítve. Oláh pásztor munkája.

8—9. á. Nyirfakéregből készült sőtartók; egyik kerület alakú, tolózáras, a másik hengeridomú, fadugós. A kéreg érintkezési szegélyén vastag cérnával vannak összevarrva, míg alsó és felső lapjukat fa- vagy drótszeg erősíti a kéreghez. Oláh nevük: szólnyicá.

10. á. Csuklójában meghajlított özláb, melyet a falba erősítve a puska fölraggatására használnak.

Másnap (VII. 12-én) reggel Szabó intéző úr útmutatásaival ellátva és az ugyancsak az ő szívességevel felfogadott *Pop Grigorica* nevű öreg vezetőmmel együtt Tökésre mentem, a honnan — vezetöm is felkészülvén az útra — d. e. 10 órakor indultunk el Greblén át a Mindset-patak völgyében. Útunk eleintén mind a patak jobb oldalán halad, hol a nép által „lunká“-nak nevezett, hosszan elnyúló szép virágos alhavasi rétek kísérik. A patak mentén égerfák (*Alnus glutinosa*) sorakoznak s a partokon a fák közeit szemet lebilincselő dús növényzet élénkíti. Mérsékelt tempóban haladva déltájban a Mindset patak azon balparti kis mellékvölgyéhez értünk, a mely a Nagy-Hugyin délnyugati lábánál ered és 600 m. magasságban torkol be a Mindset patakába.¹ A helynek *Gura Gurgicsoj* a népies neve, hol pihenőt tartunk és a kristálytisza, kitünő vizű források mellett ebédelünk is. Két óraker tovább indulunk s bár a völgy már egészen összeszűkül, az út emelkedése alig észrevehető. A völgy közete mindenütt szürke, muskovit-csillámos homokkő, melyben néhol kalcit tölti ki a repedéseket. Hidegvizű források bőven törnek belőle a felületre. A patak medrében már méteres nagyságú andesithőmpölyök hevernek, míg a partokon méternyi magasságú remek páfránycomók és *Telekia speciosa* Bgtn. szép nagy tányérjának egész seregei díszlenek; ezek tövében pedig a martilapu (*Tusstlago farfara* L.) 30 cm.-nyi átmérőjű tőleveleinek sűrűsége képez egészen összefüggő zöld szőnyeget. A patak völgyét képező két oldali magaslatokon itt-ott már egyes fenyőfák is sötétlenek a világosabb zöld árnyalatú lomblevelű fák sűrűségében, melyek a lejtők alsó részein éger-, mogoró-, juharc- és szilfából állanak. Három óraker fenn vagyunk a 860 m. magaslati ponton fekvő és a m. kir. kincstár tulajdonát képező vadászpavillonnál, hol rövid pihenőt tartottunk. Innen a Hugyin-hegy háta mögé keletre kanyarodva meredeken emelkedik útunk az erdőben, de négy óraker már megérkezünk az első havasi sztinára, melynek pásztorneve: *Pláju Brnyilor dupe Hugyin*.

(Folytatása következik.)

¹ L. Új speciális térkép. Z. 15. Col. XXX. Kapnikbánya c. lapját.

Őszi kirándulások.

Ambár a háború egyesületünk sok tagját harcba szólította, az itthonmaradtak közül egy pár tag, addig is amíg soraikat az újabb behívás megtizedeli,¹ felhasználta a kedvező őszi időjárást és szabad vasárnapokon rövidebb kirándulásokat rendezett.

Az első november 8-án volt a 835 m. magas *Kismagurára*. Út-irányunk a Plecska-völgyön át a Szent-János-kút felé volt, ahonnan rövid pihenés és reggeli elköltése után, az erdőn keresztül a Dumbravaretőnek tartottunk. Innen egy ideig a jelzett úton, majd a Kismagura megpillantása után toronyirányában tartottunk kimagasló csúcsa felé, amelyre déli 12 órakor értünk föl. Itt félórai pihenés közben gyönyörködtünk az élénk táruló festői panorámában, majd folytattuk útunkat az Árpád-csúcs felé, ahova megérkezve, ritkán tapasztalt teljes szélcsendet észleltünk és a késő őszi idő daczára Merza és Tanács tagtársunkkal találkoztunk. Az ebéd elfogyasztása után a Majláth-kút érintésével, a Bercsényi-turistaházba tértünk be kipihenni fáradalmainkat. A feleki úton haladva, 8 óra körül érkezünk haza.

A második kirándulást a 722. m. magas *Nagycsoltra* rendeztük november 29-én. Meglehetősen hűvös időben indultunk el a Nemzeti Színháznál kijelölt gyülekezési helyünkről s a feleki úton és Erdőfelek községen keresztül haladva, az első pihenőt a Seregélyes nevezetű nyírfa-erdőben tartottuk. Reggelizés után folytatva útunkat, a bányabükki, rődi és györgyfalvi határ között végigvonuló szekér úton kerültük meg a csolti erdőt s Ajton község határában kapaszkodtunk fel a Nagycsoltra. Innen sajnos, csak a közeli tájakra nyertünk kilátást a köd miatt. Északkeleti irányban különösen megkapó kép tárul a szemlélő elé, az ajtoni rétek szélén mintegy őrtálló, érdekes alakulású dombok, amelyek között kell nekünk is folytatni útunkat. Mivel Kolozsvárt éppen délet harangoztak, ami nekünk is szólott, siettünk le, hogy lehetőleg kút mellett útve tanyát, költessük el szerény ebédünket. Sikerült is találnunk s ebéd közben megfázott tagjainkat jegencsúszkálással melegítettük fel, amíg teánk is elkészült. Majd Kolozsbós községet elkerülve, a rövidebb irányt vettük a bósi őrházhoz, ahol vonatra ülve, $\frac{1}{2}$ órakor hazaérkeztünk.

Harmadik kirándulásunk végcélja volt a 653 m. magas *Báthory-hegy*. December 13-án, egészen kellemes őszi időben vonultunk végig azon a hosszú gerinczen, amely a Szamos balpartját szegélyezi. Beérve a Hója-erdőbe, útunk mindvégig erdők között vezetett. A kimagasló pontokon megállva, gyönyörködtünk az élénk táruló szép és tiszta kilátásban, amely a Szamosnak Gyalutól—Kolozsvárig terjedő völgyét és a jobb parton túl lévő dombokat foglalja magában. A Kányafőről visszatekintve, városunk egy részét, a Szentpál-tetőről Szászfenes községet és az oda torkoló völgyeket pillantottuk meg. Reggelizés után a Csiga-dombra mentünk, amelyről a Nádas-völgyéig lenyúló Szucság községre nyertünk kilátást. Csigakövyületek keresése közben folytattuk útunkat a Kismartonosra, majd innen a Báthory-hegy meredek keleti oldalán fel-

¹ A decemberi sorozáson be is vették még Adorján, Dobos és Zágoni tagokat.

kapaszkodva, a gyalui déli harangszóra értünk fel a Báthory-hegyre. Erről gyönyörű kilátásunk nyílt a Hideg- és Meleg-Szamos egyesülésének környékére és a távolabb fekvő Jára- és Aranyos vidék kimagasló hegyeire is. Nyugat felé tekintve, különösen megragadó kép tárult szemünk elé, a Vigyázónak hóval fedett gerincze, mely a napsütéstől megvilágítva, ragyogó ezüsthényben tündökölt. A kilátás kellő kiélvezése után leszálltunk arra a hegynyeregre, melyen a Gyaluból—Vistára vezető út visz keresztül. Az erdőszelezen megpihenve, megebédeltünk, majd a Kapulat-erdőt balkézre hagyva, egyenes irányban mentünk le a magyarnádasi állomásra. Innen vonattal már $\frac{1}{2}$ 5 óra után haza érkeztünk.

Mindhárom szépen sikerült kiránduláson résztvettek: Adorján Róbert, Dávid Béla, Dobos Gerő, Karl Béla, Nulinek Viktor, az első és másodikon ifj. Czakó Lajos s az első és harmadikon Zágoni Viktor is.

Dávid Béla.

A Magas-Tátra részletes kalauza. I—III. kötet.

Turistaság és Alpinizmus kiadása. Budapest, 1914. kis 8°
 I. kötet. Szerkesztettek: Dr. Vigyázó János és Hefty Gy. Andor, XII + 339 oldal.
 II. " " " Dr. Vigyázó J. és Mervay Sándor, VIII. + 431 oldal.
 III. " " " Dr. Komarnicki Gyula, Serényi Jenő, XXXII. + 521 oldal.

Ismerteti: Györffy István, egyetemi tanár.

Hazánknak egyetlen alpinista-problemákat nyújtó, szépséges vidékének, a Magas-Tátrának területe nem szűkölködik kalauzokban. — A Világháború réme miatt szinte tudomást se szerzett és szerezhett a turista világ az eddigelé legjobbnak tartott kalauz megjelenéséről, t. i. a mindnyájunk tisztelte *Dr. Á. Ottó*: „Die Hohe Tatra“ művéről (IX. javított, újból átdolgozott kiadása; Griebens Reiseführer Bnd. 47, Berlin, W., 1914). E mű minden, a Magas-Tátrát járó turista hátizsákjában meg volt található, mert ez volt a legteljesebb (nem ugyan: legrészletesebb, mert ilyenül csak a lengyel *I. Chmielovszky*: Przewodnik po Tatrach I—IV., Lwów munkáját tarthatjuk), különösen legújabb kiadásában, amelyben a magashegyi túrákat egytől-egyig átdolgozta legkitűnőbb alpinistánk egyike: *Dr. Komarnicki Gyula*.

Mily örömmel, határtalan lelkesedéssel üdvözlöttük mi, Tátraimádók édes hazai nyelvünkön hozzánk szóló eme 3 kötetes kalauzunkat! És csak annál nagyobb szomorúsággal tölt el, hogy az önzetlen szerzők egyike immáron a Haza hősi védelmében elpusztult. *Mervay Sándor* már Piotrkóban alussza örök álmát...

A piros baedeker kötésű, izléses, zsebhen hordható kötetek tartalma és beosztása a következő:

Középiskolai ifjúságunkat seregesen visszük fel tanulmányi kirándulásokra a Tátrába — nos, a vezető tanárok az I. kötet lapozásával

rengeteg levelezgetésektől szabadúlnak meg, de míg e könyv útbaigazít, kérdés, egyébirányú tudakozódás vajjon minden esetben teljes információkra vezet-e? A nyaraló közönség már a II. kötetét fogja élvezettel olvasni és bizonyára ott fogjuk látni a piros kötetet a völgy szelid vándorai zsebében is éppúgy, mint a vilámgyorsan szágúldó sielők hátizsákjában — mert hiszen ebben minden részletkérdésre pontos, megbízható feleletet kapnak. Az egyedüljárók, a sötét, meredek falakat, nehéz csúcsokat egyedül ostromló „vezetőnélküliek“ sok-sok irodalom-tanulmányozástól lesznek megkímélve e könyv birtokában. És ezért igen szerencsés is a szerkesztőségnek az a gondolata, hogy 3 külön kötetben adta ki a művet.

Az első kötet az A) Általános ismereteket, a B) Gyakorlati tudnivalókat és a C) Tátra aljá-t ismerteti. Az A) Általános ismeretek — rovata alatt a földrajzi helyzetét, hovátartozóságát, határait, méreteit adja. Területe 500 km², tömege 750 km³; 1800 m. a közepes magassága a Tátra legtöbb csúcstömegének, ezért oly élesen kirívó és jellegzetes a Magas-Tátra magasba felszökő szépséges láncza. Legnagyobb csúcsai: 1. Gerlachfalvi 2663 m., 2. Lomnici 2636 m., 3. Jégvölgyi 2630 m., 4. Tátracsúcs 2565 m., 5. Koncsisza 2540 m., 6. Zöldtavi csúcs 2536 m., 7. Tengersizem csúcs 2503 m., 8. Kriván 2496 m., 9. Bibircs 2492 m., 10. Ganek 2465 m.

Legmagasabb hágója: Kisnyereg-hágó 2380 m., legalacsonyabb a Kopahágó 1756 m. — Röviden adja a geológiáját és szerkezetét, földtani kialakulását (geológiai szelvényeket is mellékelve), arculatát, a jégkorszaki glecserek nyomait, amely utóbbi fejezethez igen sok megjegyzést fűz a Magas-Tátra ezidő szerint legjobb ismerője: *Dénes Ferencz*. Igen érdekes a vízrajza is. *Legnagyobb* tava a lengyel ött csoportban levő Wielki staw 34.84 hektár; *legmélyebb* tavai a Wielki staw 78 m. és a Rybie staw (a mi hajdani Tengersizemünk) 77 m.

A Magas-Tátra területén igen sok „tengersizem“ van, amelyek neveiket vagy színük után (5 zöld, 4 fekete, 2 kék, 2 veres, 5 fehér, 2 sárga tó), vagy mondák alapján (Békástó, Varangyostó, Sárkánytó), vagy a partjukon levő virágok után (Kalánfüvestó, Hagymástavak és a t.) vagy személynevek után (Wahlenberg-tó, Kolbenheyer-tó, Buchholtz-tó, Gasienicowystawi) és a t. kapták. Legmagasabb t. sz. f. m.-ban a Felső Wahlenberg-tó fekszik: 2154 m. és a Felső Zergető 2100 m.; legmélyebben a Poprádi-tó 1513 m., Morskie Oko 1393 m. és a Csorba-tó 1350 m. E tavak mind — sajnos — apadnak, sőt többje már egészen kiszáradt.

Időjárása is igen érdekes; magasságánál fogva védő szárnya alatt sok fürdőhely keletkezett. A borúltság csekély, a ködtengerből kiemelkedve rendszerint Napon sütkeznek a Tátra hófehér teste.

Páratlan növényvilága is kellő méltánylásban részesül. Állatvilága is roppant érdekes. (E rész írója azóta már hősi halált halt, t. i. Hulyák Valér.) A zerge, medve, bölény, őz, szarvas, kőszáli sas, vipera és at.-ről olvashat részletesen az érdeklődő. Történelme, néprajzi része is becses, ismert adatokat nyújt.

Feltárásának története részéből csak a következőket ragadjuk ki. A Tátra csúcsait már 1615-ben járták, oly időben végeztek itt már gyakorlatokon alapuló előkészített mászásokat, mikoron azok az Alpes területén még teljesen ismeretlenek voltak! Az első csúcsmászónak (akiről írott jegyzék maradt): *Fhröhlich Dávid*-ot, a Lomnici csúcs megmászóját mondják. — Azóta rengetegen megfordultak e területen.

Már 1905 körül a különálló csúcsok közt alig volt megmászatlan.

Az 1910 körül sorompóba lépett Bpesti Egyetemi Túrista Egyesület rajongó ifjú tagjai az „Egyetemiek“ és „Szepesiek“ visszahódítják a német és főleg lengyel hegymászóktól a Tátrát s most már a „nagy falak“-ra került a sor és egymás után vesztik el érintetlenségüket.

Neve és helyneveiről, látogatottságáról, valamint magaslati gyógyhelyeiről is sokat mond a kalauz, éppúgy közjogi, közigazgatási és birtokjogi helyzetéről. Utóbbiak során talán általános érdekű, hogy 1902-ben a nemzetközi választott bíróság döntése alapján véglegesen elveszített Tengerszem-Halastó környéke: 650 hold területet teszen ki; e vitás kérdés még 1772-be nyúlik vissza, amikor Lengyelországot felosztották Ausztria, Porosz- és Oroszország között.

A Magas-Tátra *kétharmada* (28.000 hold) Hohenlohe herceg tulajdona; a m. kir. kincstáré: 15.300 kat. hold; a harmadik nagybirtokos Zamoyski L. lengyel gróf.

Irodalom, térképek összefoglaló rövid ismertetése zárja le az I. kötet első részét.

A B) Gyakorlati tudnivalók utbaigazít, hogy miként juthatunk el a Tátrába, milyenek ott a közlekedési viszonyok, posta, táviró-távbeszélő, valamint az ellátás és elszállásolás ügye minő. Milyen túrista berendezkedések, idegenforgalmi szervezetek vannak; mikor (legalkalmasabb: június, szeptember) és minő felszereléssel menjünk és milyen egészségbiztonsági s egyéb turistaszabályokat kövessünk.

Az iskolai kirándulások fejezetében (295—302. oldal) minden szükséges útbaigazítást megtalálunk. A hegyi vezetőkéről igen részletesen beszél (vezetői díjak p. o. Batizfalvi csúcs: 20 korona, Dubketorony (Sárkányfalon át): 30 K, Lomnici csúcs 10 K, ugyanaz a Jordán-úton át: 20 K, Simontorony 30 K és a t.).

A hegymászó kifejezések szótárát Német-, tót-, lengyel-szótár követi s végül a C) Tátra alján levő helyiségeket ismerteti bőven.

A kötethez mellékelt 1:75.000-es kitűnő térkép 5 színben van nyomva, a Magy. Földr. Intézet r.-t.-nak megszokott pontosságú, izléses, gondos külső kiállításában.

A kalauz II. kötetete teljes részletességgel ismerteti a nyaraló- és télisporttelepeket, üdülő és gyógyfürdőket s közvetlen környéküket. A Szentiványi-Csorbató, Újcsorbató-Mórytelep, Felsőházi, Tátraszéplak (a legfiatalabb, 1912-ben Tátraszéplak közelében létesült), Tátraotthon, Új-, Ótátrafüred, Tarpatakfüred, Alsótátrafüred, Tátralomnic, Mattárháza, Barlangliget, Jaszczurowka, Zakopane sorban vonulnak el szemünk előtt. Kitűnő, jó, szép és részletes térképek (felmérte és tervezte Dénes F.) fogják útbaigazítani a fürdőhelyek környékén sétálni szeretőket. Az egyes helyek ismertetése kezdetén díszítő fejlécként a fürdőtől látható csúcsok vannak megrajzolva.

A szelídebb kirándulásokat kedvelők ugyancsak e kötetben kapják meg a teljesen megbízható leírásait ama kirándulásoknak, amelyek a völgyekbe, hágókra és legkönnyebb csúcsokra tehetők.

Gyönyörű barna nyomású 1:25.000 részlettérképek egész sora igazítják útba a völgy vándorát, ahol még az útjelzések színei is felvannak tüntetve, az eltévedés tehát ki van zárva.

A II. kötet utolsó része: Téli élet a Magas-Tátrában. Szánkírándulások, jég-, szánkósport, szkisport (szkiturák) a főbb fejezetek.

A III. kötet már a „kiválasztottak“ bibliája, ez a Hegymászó kalauz. Véleményem szerint ez a kalauz *szíve*. Élzárt, tokos külseje olyan, aminő maga a Magas-Tátra. Igazán megismerni, szeretni csak az fogja, aki bejárja minden zegét-zugát, különben csak chablonos jelzők szűrke

használata adja ajakára a dicséretet. Ebből a kötetből csap arcomba a Magas-Tátra *igazi levegője*. Igen elmésen 3 külön füzetbe (I. Kriván-Csubrina-Lengyelnyereg, II. Kis Viszoka-Kopahágó, III. Hátsó Barátcsorba-Lilijowe. Függelék: Téli hegymászások) van elkülönítve, hogy csak 1—1 füzet nyomja a „Rucksack“-ot. Minden csúcsnak adva van monografikus mászó leírása tömören, szópazarlás nélkül, kitűnő irányvázlat rajzokkal együtt. E három kötet az egésznek ékköve. Az ideális rajongók ezt fogják szívükhöz szorongatni.

Ebből kitűnik, hogy a Magas-Tátra „feltárása úgyszólván befejezettnek tekinthető. Nincs többé orom, melyet meg nem másztak volna s csak szórványosan található egy-egy gerinc, vagy hegyfal, melynek még nem akadt volna gazdája.“

A szerzőkön kívül e kötethez igen becses adatokat adtak volt: *I. Chmielowski, Grósz A., Hefty Gy. A., Horn K. L., Dr. Komarnicki Román, Dr. R. Kordys, Kregczy Tibold, † Mervay S., Swierz Mieczyslaw*. E túrákat nehézségük szerint: könnyű (p. o. Lomnici-, Gerlachfalvi csúcs és a t.), kissé nehéz (p. o. Batizfalvi csúcs), meglehetősen nehéz (p. o. Hegyestorony É-fal, Tátracsúcs ÉNy-gerincz), nehéz (p. o. Sárkányfal), igen nehéz (Simontorony D-fal és at.) és rendkívül nehéz (Zamarla Turnja D-fal, Batizfalvi csúcs D-fal, Markasittorony D-fal, Wéber csúcs É-fal) csoportokba osztják be. De már a „könnyű“ túráknál is *igénybe kell* venni mászáskor a kezeket! A tátrai túráknál a szeges cipő, jégsákány és kötél — elengedhetetlen felszerelési tárgyak. Mászócipőkül csak a fonott kendertalpúak használhatók, a Dolomit mászócipők nem váltak be. 25—30 méteres kötél teljesen elegendő. Kötélbiztosításokra jó, ha vasszeget is visz magával a túrázó.

Aki az e kötetben leírt utakat fogja járni, az megtisztult a földi salaktól. Így termettek a *Wachter Jenő-k* . . . , akik helyüket nemcsak a Magas-Tátra hideg granit kolosszusai ostromában állották meg, kiknek jégsákányai vágása alatt nemcsak a meredek lejtők jégpáncéla töredezett, pattogott le csőrömpölvé, kiknek manilla-kötele nemcsak az érdes falak feletti kiugró fogakba vajt be mélyen. hanem az ott szerzett tulajdonait átvittek a Haza szolgálatába is és nyögte kemény csapásaik súlyát, erős kötélfogásokhoz szokott acélizmú öklük fojtogató szorongatását ott fenn a hófedte Kárpátok közt az — orosz. Igaz, e küzdelemben már egész sereg hős túristatársunk, alpinistánk ott veszett: *Dobrovics József, Dr. Kerekes Pál, Baradlai Bertalan, Mervay Sándor, Hulyák Valér* . . . és lelkünk égő sebet még újabb csapások fogják bizonyára érni . . .

A Magas-Tátra kalauza bátran mondható a legkitűnőbbnek, amely mintául szolgálhat minden tekintetben, miért is teljes nyugalommal és bizalommal ajánlhatjuk bárkinek is megvételre.

A 3 vaskos, zsebbevaló kötet ára: 9 K, 1 kötet külön 4 korona. Itt az ideje, itt az alkalom, hogy e piros kötetek legyenek zsebünkben, és ne: Gribens Reiseführer-je 47. kötete — a különben igen becses kis sárgakötésű: *Die Hohe Tátra Von Dr. Ottó*. Eddigél erre szorúltunk rá, most már nyelvünkön írott, és igen jól megírott, *minden tekintetben kifogástalan* kalauz áll rendelkezésünkre.

A mű megrendelhető a Túristaság és Alpinizmus kiadóhivatalában: Rákosliget (Budapest mellett), XIX. útca 22.

Vajha mentől több példány megrendelésével segítenék a túristakörök a kalauz szerkesztő bizottságát, amelynek e kitűnő mű kiadása rengeteg pénzébe került.

Talán remélhető a becsülettel megszolgált támogatás!

Kolozsvár, 1915 május 14.

Gyilkostói Kalauz. Az *E. M. K. E.*, a *Székely Társaság* és az *E. K. E.* gyergyószentmiklósi fiókjának megbízásából *Vákár P. Arthur* állította össze azt a 64 oldalra terjedő zsebkönyvalakú kis füzetet, melyben nemcsak a Székelyföldnek, hanem általában erdélyi hazarészünknek is egyik legfestőibb panorámája, a Gyilkostó és környéke van a helyismeret alaposságával, lelkes szeretettel és színesen ismertetve. Vezérszó címen *Görög Joachim*, az *E. M. K. E.* fiókköri elnöke vezeti be a füzetet, majd „Az *E. K. E.* Székely Társaság, *E. M. K. E.* gyergyószentmiklósi fiókja“ aláírással rövid előszóban turista hívogató szózat következik. A 12—22. lapokon a „Pillanatfelvételek a Gyilkostóig“ cím alatt *Guelmino József* nagyon érdekesen és ezután a „Tájékoztató“ és „A Gyilkostó felé“ című fejezetekben maga a szerkesztő *Vákár P. Arthur* mesteri tollal írja le Gyergyószentmiklós város nevezetességeit, a turistákat érdeklő tudnivalókat, a Gyilkostóhoz vezető út festői szépségeit és a Gyilkostónak párját ritkító természeti panorámáját. A gondosan szerkesztett füzet a Csikvármegye Kossuth könyvnyomdájában Gyergyószentmiklóson kapható 50 fillér árban. E turistáknak kitűnő szolgálatot nyújtó, mintaszerű útmutatót melegen ajánljuk megvételre. Végül pedig miként az Előszó bekezdésében a szerzők kincsfölderítő munkáját köszöntve köszöntik, azonképpen egyesületünkől is fogadják érte lelkes üdvözetünket!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Beköszöntő.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület központi választmányának ügyvezető bizottsága az 1914. év végén a lemondott *M. Kovács Géza* főtítkár és felelős szerkesztő helyett engem bízott meg a titkári teendők ellátásával és az „*Erdély*“ felelős szerkesztésével. Apahidai hivatalos elfoglaltságom által korlátozva azonban egyelőre még csak feltételesen vettem át a titkári hivatalnak is vezetését, mert a jelenlegi állapot mellett idő hiánya és az egyesület székhelyétől való távollétem miatt a reám váró nagy feladatok teljes elvégzésére mindaddig nem gondolhatok, míg a folyamatban lévő világfelfordulás lezajlása után ezirányú terveink megvalósulását el nem érjük.

Midőn az „*Erdély*“ XXIV-ik évfolyamának szerkesztését megkezdem, kötelességemnek tartom pár sorban vázolni azokat az elveket, amelyek szerint a folyóirat címlapján is feltüntetett hármas főcél: a honismertetés, az erdélyi turistaság és az *E. K. E.*-Museum fejlesztése keretében a szerkesztést végezni óhajtanám. Mindenekelőtt az erdélyi magyar és pedig komoly turistaság ügyét felkaroló közleményeket kell a mindenkor aktualitás első helyére állítanunk, mert a természet szépségei iránt való fogékony-sága társadalmunknak még nincsen kifejlődve. Honunk erdélyi részének megismertetéseiben arra kell törekednünk, hogy a közlemények természetrajzi, történelmi és néprajzi vonatkozásokban tartalmas leírások legyenek. Különös gond volna fordítandó az idegenforgalom hathatós emelésére, valamint Erdély fürdőügyeinek egy központból, nevezetesen az Erdélyi Kárpát-Egyesületből leendő egyöntetű intézésére, ami az erdélyi fürdőknek folyóiratunk révén nagy előnyére szolgálna.

Terveink remélhető elérése esetén eltökélt erős szándékom az *E. K. E.*

legszebb és legértékesebb alkotásának, a néprajzi múzeumnak fejlesztését szorgalmazni. Nemcsak azért, mert e múzeum Kolozsvár idegenforgalmának egyik legvonzóbb tényezője, hanem mert erdélyi hazarészünk rohamosan pusztuló néprajzi kincseinek minden erdélyi népelemre kiterjedő és kimerítő összegyűjtése Egyesületünknek hivatásbeli kötelessége. Az 1902-ben megnyílt *E. K. E.-Múzeum* eddig csak a saját anyagi erejére volt utalva s így a dolog természetéből következik, hogy csak lánghán tudott fejlődésre irányuló céljainak megfelelni. Pedig sok a tennivaló, a melynek elvégzésében a kultuskormány jóakarató támogatását nem nélkülözhetjük; ami pedig minket illet, e téren az eddiginél fokozottabb mértékben igyekszünk munkálkodni. Ide vonatkozólag az „Erdély“ fűzeteiben „*Közlemények az E. K. E. Múzeumából*“ című állandó rendes rovatot fogunk vezetni, amelyben minden a múzeumot érintő ügyről tájékoztatjuk az érdeklődőket.

Az E. K. E. hivatásához tartozónak tekintjük az erdélyi természeti és történelmi emlékek folytatódó leltárba vételét, azok felügyeletének és megőrzésének intenzív gondozását. Az Egyesület céljaival szorosan összefüggő viszonyba kell hozni a *cserkészlet* szervezését, rendszeres fejlesztését és irodalmi működését, melyeknek megvalósíthatása érdekében legelsősorban az erdélyi középiskolák cserkészeti vezetőinek Egyesületünkkel közös munkálkodásra való megnyerését kell szorgalmaznunk. Az iskolák tanulmányi kirándulásainak megkönnyítése végett erélyes mozgalmat kellene indítani egy kolozsvári „*diák-szálló*“ létesítése ügyében, amely az E. K. E. aegise alatt nemcsak az egész ország kiránduló ifjúságának nyújtana előnyöket, hanem amellet, hogy Kolozsvár város egy újabb reális kulturintézménnyel gyarapodnék, egyben a magyar közművelődés érdekeinek, Kolozsvár idegenforgalmának s végül az E. K. E. missiójának terjesztése tekintetében is hasznos szolgáltatokat tenne. Mindezek ügyeinek közzétételére és országos hirdetésére itt van a havonként megjelenő „*Erdély*“ folyóiratunk. Végül a folyóiratunkban megjelenő illusztrációk tökéletesbítését is igyekezni fogok előmozdítani.

Az elmondottakban körvonaloztam az E. K. E. ügyeinek az „Erdély“ szerkesztésével kapcsolatos programját. Tudom és érzem, hogy ezt a sokoldalú, nagy körütekintést igénylő munkát csak úgy oldhatom meg sikeresen, hogyha az E. K. E. régi és kipróbált tagjai, valamint az „Erdély“ eddigi írói továbbra is rendületlenül fogják Egyesületünket támogatni. Midőn ezt az érdekeltektől a jelen alkalommal is tisztelettel kérem, nem kétlem, hogy eme kérésünk meghallgatásra talál, mert hiszen nyilvánvalóan parancsoló tény az, hogy az erdélyiek lelkesebb hazafiak kell legyenek minden más országrészünk lakóinál.

Orosz Endre.

Közlemények az E. K. E. Múzeumából.

Muzeumi ajándékok. Az 1914. XII. 24-én tartott választmányi ülésen dr. Szádeczky Lajos alelnök bemutatott 16 drb. orosz katonai felszerelési tárgyat, melyeket Dr. Hart Albert kolozsvári orvos úr volt szíves múzeumunknak ajándékozni.

Szatmári Ferencz múzeumi szolga 1915. III. 13-án 34 drb. különféle érmet ajándékozott dr. Szádeczky Lajos alelnöknek, ki ezeket az egyesületnek engedte át. Múzeumunknak gyarapításáért ez úton is hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

Muzeumlátogatás. Folyó évi II. 27-én özv. gróf Nemes Jánosné vezetésével a helyi kórházakban ápoló 30 német és 18 magyar lábadozó sebesült katona látogatta meg a Mátyás-házi néprajzi muzeumot. Ez alkalommal a katonákat két csoportra osztva kalauzoltuk a gyűjteményben és a Mátyásház külső képét, meg a muzeum belsejét mutató képes levelező-lapokkal ajándékoztuk meg őket.

Hadi emléktárgyak gyűjtése. Az E. K. E. Muzeum jövő fejlesztésére való tekintettel óhajtandó volna, hogy muzeumunkban a világháború emlékei majdan egy külön teremben legyenek kiállítva. Felkérjük tehát az egyesületi tagokat arra, hogy kisebb harctéri tárgyakat, mint fegyvereket, lövedékeket, érdemkereszteket és érmekeket, továbbá könyvtárilag kezelhető hadi nyomtatványokat, valamint képes levelező-lapokat és hadifoglyok levelező-lapjait muzeumunknak adományozni szíveskedjenek.

Muzeum nyitás. Az Erd. Kárpát-Egyesület nép- és tájrajzi muzeuma, erdélyi hazarészünk legnagyobb és legrendezettebb ülynemű gyűjteménye dicső Mátyás királyunk szülőházának 12 termében kiállítva a háborús időszakban nyitva van minden szombatn d. e. 10—1 óráig. Belépti díj felnőtteknek 1 k., gyermekeknek 50 f. Az E. K. E. tagjai díjtalanul látogathatják.

Az ügyvezető bizottság munkálkodása. Az 1914. évi október hó 10-én tartott választmányi ülés határozata értelmében kiküldött ügyvezető bizottság 1915. január 1-től kezdve a következő fontosabb jegyzőkönyvi határozatokat hozta:

1. Részvétnyilvánítság jegyzőkönyvileg az elhunyt tagtársak, névszerint: Hermann Ottó, Voith Gergely és a háború következtében elhunyt Müller Béla, Berde Imre, Szombathy Kálmán fölött.

2. Az egyesület a jelenlegi viszonyok között külsőségeit nem kaphatván meg, két drb koronajáradék kötvényét eladta, értékének visszatérítése mellett.

3. Megsürgettük a városnak az egyesület részére megszavazott idegenforgalmi segélyét.

4. Az egyesület gyűjtőívén a Vörös Kereszt részére 111 korona 80 fillért adott át.

5. M. Kovács Géza az egyesület titkári állásától megválván, ez alkalommal Radnóthy Dezső volt főtitkár általa megfestetett arcképét az egye-

sületnek ajándékozta. A bizottság ennek ellenében M. Kovács Gézát 200 koronát kitevő ajándéka fejében alapító tagnak ajánlja.

6. A Bükktetőn lévő menedékházat M. Kovács Géza felügyelete alatt továbbra is fenntartani határozza.

7. Elintézte a Tordahasadék hídjainak és útjainak Torda-Aranyos vármegyével fennálló ügyét, hogy 15 évig évi 100 koronával járul a fenntartáshoz.

8. Felterjesztette a Muzeum és Könyvtárak Országos főfelügyelőségének átíratára a Kárpát-Muzeum múlt évi állapotáról egybeállított jelentését.

9. A Gámán-nyomdával elszámolt 1914 év végéig.

10. Gyűjteményei sorába felvette dr. Hart Albert által ajándékozott harctéri tárgyakat és különféle érmekeket.

11. Díjtalanul engedte megtekinteni a sebesült német és magyar katonáknak a muzeumot gróf Nemes Jánosné felkérésére.

